

מדרש האלף אלול

תשפ"ב

על פי פסקי מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האלקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ובנו ממשיך דרכו מו"ר הרה"ג
הרב שמואל אליהו שליט"א
רב העיר צפת וחבר מועצת הרבנות הראשית

עריכה: הרב שלו שבתאי

הקדמה

ברוך ה' זכיננו בדורנו לאור תורתו של מו"ר הרה"ג **הרב שמואל אליהו שליט"א** - רב העיר צפת וחבר מועצת הרבנות הראשית, אשר רבים מעם ישראל פונים אליו מידי יום ביומו כדי להתייעץ, לשאול ולבקש ממנו דבר ה' - זו הלכה.

בעקבות העומס הרב המוטל על כתפי הרב, לפני כמה שנים, זכיננו להקים בית הוראה מיוחד בראשות מו"ר הרב שמואל אליהו שליט"א, בו ניתן להפנות שאלות במגוון דרכים (מייל, סמס, ווטסאפ, שיחת טלפון) כדי לקבל תשובה מהירה על פי דרך פסיקתו. במקרה הצורך - השאלות מועברות ישירות למו"ר הרב שליט"א ע"י רבני בית ההוראה. **בית ההוראה פועל מטעם איגוד רבני הקהילות** והרבנים המשיבים נבחרו ע"י הרב.

בחוברת זו ליקטנו בקצרה הלכות הקשורות לחודש אלול ואמירת סליחות. רוב ככל הדברים לוקטו מספרי מרן הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, מעלוני קול צופיך ומכתבי מו"ר הרב שמואל אליהו שליט"א (שחלקם טרם יצאו לאור, ועוד חזון למועד בע"ה), אך הננו להודיע, כי אם ח"ו טעינו בדבר הלכה - איתנו תלין משוגתנו.

המעוניינים במקורות ההלכתיים מהם שאבנו את הדברים - יוכלו לפנות אלינו ובע"ה נשלח אליהם.

בברכה,

שלו שבתאי

רב משיב בבית ההוראה

דוד-ליאור עלימה

רב משיב ומנכ"ל בית ההוראה

קו מענה הלכתי ואמוני, ליווי והדרכה במגוון נושאי החיים ע"י רבנים מבית איגוד רבני קהילות בהדרכת הרב שמואל אליהו שליט"א, בפסיקה עפ"י פסיקות מרן הרב מרדכי אליהו זצוק"ל:

✉ שלחו שאלה במייל - harav52bh@gmail.com

☎ שאלו בהודעת וואטסאפ פרטית - 073-3750000

☎ שאלו טלפונית או חייגו למספר: 073-3750000

☎ שאלו בקבוצת הוואטסאפ של בית ההוראה:

הודש אלול

א. ארבעים יום שמראש חודש אלול עד יום הכיפורים מסוגלים לתשובה יותר מכל ימות השנה כי הם ימי רחמים וימי רצון. ואף על פי שבכל השנה הקב"ה מקבל את בניו בתשובה, מכל מקום ימים אלו מובחרים ביותר, כי בראש חודש אלול עלה משה אל הר סיני לקבל לוחות שניות, וקבלת הלוחות היא אות והוכחה לכך כי ה' קיבל את תשובת ישראל ומחל להם על חטא העגל ושבירת הלוחות הראשונות. ונשתהה משה בהר ארבעים יום שבהם התפלל לה' שישלח לעם ישראל. וביום הכיפורים אמר לו ה': "סלחתי כדברך" ונתן לו את הלוחות השניות, ומאז נקבעו ימים אלו כימי רצון, ונקבע יום י' בתשרי כיום סליחה ומחילה לישראל.

ב. דורשי רשומות אמרו: "ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך" ר"ת אלול. (תשובה) וכן "אני לדודי ודודי לי", ר"ת אלול (תפילה), וכן "איש לרעהו ומתנות לאביונים", ר"ת אלול (צדקה). רמז ל"תשובה תפילה וצדקה" שצריכין להרבות בהם בחודש זה.

ג. מנהג הספרדים לומר סליחות מליל ב' באלול עד יום הכיפורים כי המה ימי רצון. והאר"י ז"ל היה נוהג לומר סליחות מלה במלה עם הציבור החל מר"ח אלול. האשכנזים נוהגים לומר סליחות החל ממוצאי שבת שלפני ראש השנה (עיין הגאון תקפ"א אות ח' ומשנ"ב ס"ק ו').

ד. האשכנזים נהגו לתקוע בשופר מראש חודש אלול עד יום הכיפורים. ותוקעים אחרי תפילת שחרית. יש תוקעים מיום א' דר"ח ויש מיום ב'. אם לא שמעו תקיעה בשחרית

ישמעו בערבית (עיין טור תקפ"א. משנ"ב ס"ק ג). ולכל הדעות אין תוקעים בערב ראש השנה כלל (כה"ח שם ס"ק יג).

ה. האשכנזים נוהגים החל מר"ח אלול לומר מזמור "לדוד ה' אורי וישעי" (ראה מד"ר ויקרא כ"א, ועיין מ"ב תקפ"א ס"ק ב' ה). יש אומרים בשחרית בלבד ויש אומרים גם בערבית. ויש אומרים אותו גם בערבית. הנוהגים כגאון (במעשה רב נג) לא אומרים כן. אלה שאינם אומרים מזמור זה כדאי שיאמרו פרקי תהילים אחרים. הספרדים אומרים מזמור זה אחרי התפילה במשך כל השנה (מורה באצבע אות ל"ז).

ו. יש נוהגים לומר תהלים בצבור או ביחיד בימים אלו, כיוון שיש בכוחם של מזמורי תהלים להכניס בלב האדם אהבת ה' ויראת שמים. ונוהגים לומר עשרה מזמורים בכל יום, כדי שיוכלו לגמור את כל ספר תהלים פעמיים עד ראש השנה, שיש בהם מזמורים כמנין "כפר" (מטה אפרים ס"י תקפא סע' ח מ"ב ס"ק ג).

ז. יש נוהגים לכתוב מכתבי ברכה בחודש אלול שבהם מברכים איש את רעהו להכתב ולהחתם בספר חיים טובים. ויש המוסיפים ברכה זו בכל מכתב שכותבים בימים אלו. ותכלית עניין זה לקבוע בליבנו את התפילה על חברינו ולא רק על עצמנו, ולהרבות אהבה ואחווה שלום ורעות (מטה אפרים ס"י תקפא סע' ט. עיין כה"ח שם ס"ק חי ובאר היטב שם ס"ק י).

ח. אנשי מעשה נוהגים לבדוק בחודש זה תפילין ומזוזות שלהם ולתקן את הטעון תיקון (מט"א י).

ברכות השחר

א. מי שקם לפני עמוד השחר לאמירת סליחות, יטול ידיו ויברך "על נטילת ידיים", ברכות השחר וברכות התורה, ואחר כך יאמר סליחות. ואם קם כחצי שעה קודם עמוד השחר יאמר אחרי הברכות הנ"ל "תיקון חצות", ואחר כך "סליחות".

ב. מי שקם מוקדם לפני עלות השחר ונטל ידיו, צריך ליטול ידיו אחרי עלות השחר פעם נוספת בלי ברכה משום רוח רעה. אמנם אם היה עסוק בסליחות או בלימוד תורה - אינו צריך, והנוטל (בלי ברכה) תבוא עליו ברכה.

ג. יש שאומרים "סליחות" או "תיקון חצות" אחר חצות לילה ואחר כך ישנים. במקרה זה נהוג ליטול ידיים רק בבוקר לאחר שקמו משנתם ומברכים "על נטילת ידיים" ברכות השחר וברכות התורה. אמנם אם בירכו ברכות השחר ללא ברכות התורה בלילה אחר חצות לפני השינה, לא יברכו בבוקר ברכות השחר פעם נוספת. יטלו ידיים אך לא יברכו "על נטילת ידיים" אלא רק ברכות התורה.

מלוקט בקצרה מתוך הספר: מאמר מרדכי למועדים ולימים פרקים לג-לד ומעלוני קול צופיך.

ליני סליחות

מנהג הספרדים לומר סליחות מליל ב' באלול עד יום הכיפורים כי המה ימי רצון. והאר"י ז"ל היה נוהג לומר סליחות מלה במלה עם הציבור החל מר"ח אלול. האשכנזים נוהגים לומר סליחות החל ממוצאי שבת שלפני ראש השנה (עיין הגאון תקפ"א אות ח' ומשנ"ב ס"ק ו').

ד.

בשעת אמירת הסליחות יש מהספרדים שנוהגים לתקוע תשר"ת בעת אמירת י"ג מידות. ויש נוהגים לתקוע בקדיש לפני "תענו ותעטרו" ויש שאין תוקעים כלל.

ה.

אפשר לומר "סליחות" רק אחרי חצות לילה ובשום אופן לא יאמרו "סליחות" או י"ג מידות לפני חצות לילה (כה"ח שם ס"ק א' ב').

ו.

הזמן הטוב ביותר לסליחות הוא לפנות בוקר בשעה שהיא עת רצון קודם תפילת "ותיקין" (עם הנץ החמה). ואם איחרו - אפשר לומר סליחות אחר כך. (כה"ח שם ס"ק א, ב).

ז.

תיקון חצות קודם לסליחות ולתלמוד תורה. על כן אם אדם ער אחר חצות, או שקם קודם עלות השחר יקדים לומר תיקון חצות, ואף אם יפסיד בכך אמירת סליחות (כה"ח שם סק"ד).

ח.

מורים ומלמדים צריכים גם הם להתאמץ לומר סליחות עם הציבור, וראוי להם לישון מוקדם על מנת שלא לפגוע בתלמידיהם וכדו'. (רמ"א יו"ד רמה סע' יז).
ואם קשה להם לומר סליחות לפחות יאמרו פעמיים בשבוע בימים שני וחמישי.

ט.

נוהגים להגיש תה או קפה לאומרים סליחות בבית הכנסת על מנת להקל על הקמים בשעה מוקדמת, ומותר שיהיו עם סוכר (עיין כה"ח פ"ט ס"ק ל"א). אמנם מי שיכול להתגבר ולא לשתות תבוא עליו ברכה, ובמיוחד אחרי עלות השחר, ובכל מקרה אין להגיש דברי מאכל בזמן הסליחות. ולפי הזהור הקדוש אין לאכול ולשתות לפני עלות השחר, ונוהגים להקל בשתייה. (כה"ח תקפא ס"ק סט וסי' פ"ח ס"ק כ"ח, ל', ל"א).

י.

מתחילים את הסליחות ב"אשרי" מפני חשיבותו ומפני שיש בו שבח הכנת מזון לכל חי. ו"כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה" (טור תיט ותקפא)

יא.

יב. יש לעמוד באמירת "אל מלך" וי"ג מידות. הספרדים נוהגים לעמוד מהפיוט "שבט יהודה" עד "אחד הוא אלקיננו", ויש מהאשכנזים שנוהגים לעמוד כל הסליחות.

יג. מי שלא יכול לעמוד בסליחות, לפחות יעמוד בשעת אמירת י"ג מידות רחמים.

יד. יש נוהגים שהש"ץ מתעטף בטלית בשעת אמירת הסליחות בגלל י"ג מידות שבה. ויש שאינם נוהגים כן כיון שבדרך כלל אומרים סליחות בלילה שאינו זמן ציצית. ולמעשה, אם אומרים סליחות בלילה לא ילבשו טלית, אך אם אומרים סליחות ביום יתעטף השליח ציבור בטלית (עיין כה"ח תקפא ס"ק ל). ובמקומות שנהגו להתעטף בטלית באמירת סליחות בלילה, יתעטפו ב"טלית שאולה" שהיא טלית שאין מברכים עליה ויתכוון הש"ץ שהוא לובש הטלית לכבוד בלבד (עיין משנ"ב ס"ק ו).

טו. האשכנזים נוהגים שהש"ץ מתעטף בטלית.

טז. אחרי "ושם נאמר" אומר הקהל בלחש "ויעבור ה' על פניו ויקרא", והש"ץ קורא מילים אלו בקול רם. ואחר כך כולם כאחד אומרים בקול רם "ה' ה' וכו'". וישחה מעט כשאומר "ויעבור ויזקוף כשאומר ויקרא".

יז. כשאומר "ה' | ה'" יטעים את ההפסק שבין שם "ה'" הראשון, לשם "ה'" השני. וכשאומר "ה' | ה'" יחזור וישחה מעט ויגביה רגליו מעט, וימשיך "אל רחום וחנון וכו'" ביחד עם הש"ץ.

יח. אם התחיל "ויעבור" עם הציבור והם

ממהרים או שהוא קורא לאט - יכול להמשיך ולומר י"ג מידות לבדו. אולם אם התחיל "וידוי" או "אל מלך" עם הציבור ולפני שהגיע לי"ג מידות הם כבר סיימו אותם, יאמר י"ג מידות בטעמים ולא בדרך תפלה, או שיהרהר י"ג מידות בלבו (עיין כה"ח קלא ס"ק כג).

יט. אין לומר "וידוי" יותר מפעם אחת, אפילו לא בשני נוסחאות שונות. לכן כשאומר "תיקון חצות" לפני ה"סליחות" לא יאמר "וידוי" ב"תיקון חצות", אלא רק ב"סליחות". כמו כן אם אמר "סליחות" או "תיקון חצות" אחר חצות ואחר כך אומר "קריאת שמע שעל המיטה" לא יאמר בשניהם "וידוי". שהכופל "וידוי" הוא ככלב השב אל קיאו. (שעה"כ דף נ"א, ובפרע"ח ע"ש, מעשה רב סי' ר"ב, כה"ח תר"ב אות י"ג, בא"ח וישלח י"ג).

כ. כשאינ מניין בבית הכנסת אינם רשאים לומר שלוש עשרה מידות בדרך תפילה ובקשה, אלא רק בדרך קריאה בתורה בניגון ובטעמים, וכשאומרים "אל מלך" יאמרו רק עד "וכן כתוב בתורתך" ואחר כך יאמרו "ויעבור וכו'" בניגון ובטעמים בדרך קריאה בתורה. וכן הדין כשאומר סליחות ביחידות. (עיין בא"ח כי תשא ט. שלדעתו לא יאמר י"ג מידות ביחיד אפילו בטעמים ולא נהגו כן. כה"ח תקפא ס"ק כו. ספר הלכה ב, עמ' קטז סע' כג ועיין למשנ"ב תקסה ס"ק יב).

כא. ישתדל לומר במניין את הבקשות שהן בלשון ארמי כגון "מחי ומסי וכו'", "מרנא דבשמיא וכו'", ואם אין מניין, יאמר בקשות אלו גם ביחידות והאשכנזים אינם אומרים את הבקשות שבלשון ארמי אלא בעשרה (עיין שו"ת תורה לשמה סי' מט. כה"ח שם).

יאמר עימהם "וידוי", "י"ג מידות" ו"נפילת אפיים".

כה. אם בבית הכנסת נמצאים אבי הבן או סנדק, יאמרו סליחות כסדרן כיוון שאין "ברית מילה" בלילה. אמנם אם יש חתן בבית הכנסת נהגו לומר את כל הסליחות חוץ מ"וידוי" ו"נפילת אפיים"

כו. מותר לאבי הבן ולסנדק לומר סליחות לפני עמוד השחר וכל שכן לכל הציבור המתפלל איתם. וכשעלה עמוד השחר לא יאמרו וידוי, תחנון ונפילת אפיים וכד' לא הם ולא הציבור המתפלל איתם. ויש שבמקרה כזה לא אומרים "י"ג מידות אבל אומרים את כל שאר הסליחות (אחרונים).

כב. אם אין מניין בשעה שמתחילים את הסליחות, יתפללו כסדר ויאמרו "י"ג מידות בטעמים כדלעיל, וכשיהיה מניין יאמרו ג' פסוקים וחצי קדיש ואחר כך ימשיכו (לבוש, א"ר תקפא, עיין לכה"ח ס"ק כו ומשנ"ב ס"ק ד, ותול"ש).

כג. מי שהוא אבל תוך שבעה, אם יש לו מניין בביתו לא יצא מביתו ללכת לבית הכנסת לומר סליחות. וכל המתפללים בבית האבל יאמרו "סליחות", אך לא יאמרו "וידוי", "י"ג מידות" ו"נפילת אפיים". (עיין רמ"א תקפ"א ס"ק א').

כד. אם אין לאבל מניין בביתו יכול הוא ללכת ולהתפלל בבית הכנסת, ובמקרה זה יאמרו כל הקהל את הסליחות כסדרן אך האבל עצמו לא

חזק!

נפתח בית הוראה בהדרכת מו"ר הרה"ג שמואל אליהו שליט"א

ניתן להפנות שאלות במגוון דרכים לקבלת תשובה מהירה.

טלפון או ווצאפ: 0733-75-0000 | מייל: harav52bh@gmail.com

בית ההוראה פועל מטעם איגוד רבני קהילות ויענו בו רבנים מוסמכים.

במקרה הצורך השאלות יועברו לרב שמואל אליהו שליט"א ע"י רבני בית ההוראה.

שעות הפעילות:

בימים א-ה 08:00-23:00 | ביום שישי, עד חצי שעה לפני כניסת שבת | במוצ"ש, חצי שעה לאחר צאת השבת

קו מענה הלכתי ואמוני, ליווי והדרכה במגוון נושאי החיים ע"י רבנים מבית איגוד רבני קהילות בהדרכת הרב שמואל אליהו שליט"א, בפסיקה עפ"י פסיקות מרן הרב מרדכי אליהו זצוק"ל:

שאלו שאלה במייל - harav52bh@gmail.com

שאלו בהודעת וואטסאפ פרטית - 073-3750000

שאלו טלפונית או חייגו למספר: 073-3750000

שאלו בקבוצת הוואטסאפ של בית ההוראה: